

KREMLIN KASVATTAMA

BAZAR

JULIA KUOKKANEN

JULIA KUOKKANEN

**KREMLIN
KASVATTAMA**

BAZAR

Ensimmäinen painos

© Julia Kuokkanen ja Bazar Kustannus 2026

Alkuperäisen englanninkielisen käsikirjoituksen
on suomentanut kirjailija itse tekoölyn avustamana.

Kuvat Julia Kuokkasen yksityisarkistosta

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-870-052-4

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@bazarkustannus.fi

Lapsilleni

SISÄLLYS

Alkusanat.....	9
Johdanto.....	15

OSA I

HOMO SOVIETICUS

1 Perintö	27
2 Moskova 1982.....	37
3 Veriside.....	47
4 KGB:n varjo	67
5 Mustaa kaviaaria metallilusikalla.....	84

OSA II

UUSI MAAILMA

6 Helsinki 1987.....	97
7 Portinvartija.....	103
8 Mielen muovaus.....	113
9 Ihmisyydestä luopuminen	119
10 Turvapaikka	127

OSA III

IDENTITEETIN MURTUMINEN

11	Villi 1990-luku.....	137
12	Kamppailu.....	151
13	Rakenteellinen väkivalta	159
14	Äänettömiä huutoja	166
15	Ukrainan lapset	173
16	Uskollisuuden hinta.....	178
17	Patriootti vai pelinappula?	184

OSA IV

SELKEYS

18	Huoleton 2000-luku.....	201
19	Naiiviuden oppitunteja.....	213
20	Jäähvyäisten sirpaleita	224
21	24. helmikuuta 2022	229
22	Kun kipu ei lievene	238
23	Kieltämisen hinta.....	245
24	Turtumuksesta vapautuminen	252
25	Kun perintö saattaa erilleen.....	261
26	Identiteetti.....	268
27	Vastuu	281
	Loppusanat	293
	Loppuviitteet	305
	Lähdeluettelo.....	319

ALKUSANAT

”Jokaisen ihmisen velvollisuus on puhua. Se, kuulevatko toiset, on heidän valintansa.”

(ANDREI ZUBOV)

Silmäni avautuivat lopullisesti vasta, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan. Vasta nyt, 43-vuotiaana, olen valmis kohtaamaan raskaan menneisyyden, kantamaan vastuun esi-isieni tekemistä julmuuksista ja sodista, jotka he ovat päästäneet valloilleen.

Joka päivä tunnen syvää surua siitä tuhosta, jonka Venäjä, synnyinmaani, on aiheuttanut Ukrainalle ja maailmalle, ja omasta kyvyttömyydestäni ymmärtää kaikkea aiemmin. Tämä on tarina, jonka koen velvollisuudekseni kertoa varoituksena muille, jotta he voisivat välttää joutumasta osaksi peruuttamatonta, sukupolvien yli kantavaa tragediää.

Tämä kirja hahmottui vähitellen, hiljaisina hetkinä, kun vauvani nukkui päiväunia. Aluksi kirjoitin tunteitani

paperille vain pysyökseni järjissäni, sillä lyhyessä ajassa oli tapahtunut liian paljon. Pitkään epäilin, muodostuisiko näistä sanoista koskaan kirjaa, saati että jakaisin niitä kenellekään. Osa minusta epärooi, pelkäsi seurauksia. Joskus jopa toivon, että nämä sanat pysyisivät piilossa, sillä kirjoitukseni uhmaavat kaikkea, mitä minut opetettiin hyväksymään.

Suomen kansalaisuuden lisäksi minulla on myös Venäjän passi. Tiedän, mitä tarkoittaa puhua valtakoneistoa vastaan ja tuomita sota. Nämä sanat voivat viedä minulta mahdollisuuden palata synnyinmaahani. Ikuisesti.

Mutta jotkin tarinat on kerrottava hinnalla millä hyvänsä. Sillä hiljaisuus tuntuu raskaammalta.

Joku sanoi kerran: ”Kirjoita kirjasi niin kuin kukaan sinulle tärkeä ihminen ei sitä koskaan lukisi. Kirjoita se itsellesi, älä muille.” Tuo neuvo pakotti minut näkemään, kuinka syvästi olin sidoksissa vanhempieni hyväksyntään ja tuomioon. Ahdistus kietoi vatsaani solmulle aina, kun kuvittelin heidän lukevan sanojani. Se on musertavaa. Rakastan heitä syvästi, mutta tarve irrottautua siitä moraalittomasta viitekehyksestä, jota he edustavat, on kasvanut sietämättömäksi.

Silti pidän kiinni toivosta, että jonain päivänä vanhempani ymmärtävät. Jos he ymmärtävät – niin ymmärtää myös suurin osa venäläisistä. Niin kauan kuin sitä toivoa on, kaikki ei ole menetetty.

Kirjoittaessani tätä kirjaa minulla ei ole ollut pääsyä salaiseksi luokiteltuun tietoon, enkä ole saanut tukea millään hallitukselta tai järjestöltä. Kertomukseni pohjautuu

laajaan lähdeaineistoon: kirjallisuuteen, tieteellisiin artikkeleihin, mediaraportteihin. Mutta ennen kaikkea sen ydin kumpuaa omista elämänkokemuksistani.

Kasvoin Neuvostoliiton ideologisten narratiivien muovaamana, ja tuo linssi värittää salakavalasti maailmankatsomustani yhä, vaikka asun Suomessa. Ehkä se tuo minulle ainutlaatuista ymmärrystä – tai yhtä lailla perinpohjaista harhaa – maanmiesteni ajattelutavasta. Oli miten oli, tämä on yritys ymmärtää, miksi suuri osa heistä ei noussut sotaan tai valtakoneistoa vastaan.

Vaikka kerron oman tarinani, valtiotieteellinen koulutukseni on antanut minulle välineet nähdä myös pintaa syvemmälle: niihin poliittisiin ja rakenteellisiin voimiin, jotka muovaavat maiden järjestelmiä. Tarkastelen tätä dynamiikkaa pohjoismaisen yhteiskunnallisen narratiivin kautta – jaettujen arvojen järjestelmän, jonka avulla pohjoismaisia yhteiskuntia kuvataan. Minulle se yksinkertaisesti edustaa vakiintuneen demokratian ydintä. Lisäksi sosiaalipsykologian ja terapian opintoni tarjoavat näkökulmia ryhmäkäyttäytymiseen ja ihmismielen monimutkaisuuteen.

Sukuni varjo, täynnä neuvostojärjestelmän uskollisimpia palvelijoita – kuten NKVD:n, KGB:n, neuvostoarmeijan ja poliittisten rakenteiden edustajia – vainoaa minua yhä. En ole varma, vapaudunko koskaan täysin. Tiedän tuskallisen selvästi, että osa tästä myrkystä jää minuun ikuisesti. Aivan kuten Maxim Leo kirjoitti teoksessaan *Talviuni Berliinissä* pohtiessaan perheensä menneisyyttä kommunistisessa Saksassa: ”Ei Itä-Saksa todellisuudessa

kuitenkaan lainkaan kaukana ole. Se riippuu minussa, se seuraa minua. Se on kuin suuri suku, jota ei saa ravistetuksi niskoiltaan.”¹

Tuosta vahingollisesta ajattelutavasta irtautuminen ei ole ollut helppoa. Kauhukseni ja pettymyksekseni vaati suuren katastrofin, täysimittaisen sodan, että pystyin kohtaamaan epämukavat totuudet omista uskomuksistani, arvoistani ja identiteetistäni, jotka olivat pitkälti juuri sen järjestelmän muovaamia, josta nyt yritän irtautua. Itseni irti kiskominen kulttuurin, koulutuksen, vanhemmuuden ja menneen hallinnon jäänteiden pakottamista narratiiveista tuntui kuin olisin kuorinut pois perityn tuskan, pelon ja indoktrinaation kerroksia. Noita kerroksia pyrin nyt avaamaan.

Tämä kirja on omistettu niille, jotka eivät päästäneet irti, vaikka maailma tuntui romahtavan ympäriltäni: aviomiehelleni Jasille, lapsilleni Elisabethille, Alexanderille ja Nathalielle, ystävilleni ja kollegoilleni, sekä Ilpo Jäppiselle Bazar Kustannuksesta. Ilman heitä en olisi kulkenut tätä matkaa. Kirja on omistettu myös heille, jotka jäivät ikuisesti matkasta, veljelleni Alekseille, joka ei enää ole täällä haastamassa tai tukemassa minua vaikeina hetkinä. Lopuksi kirja on kaikille, jotka kamppailevat samojen kysymysten äärellä. Tuleville sukupolville.

Tämä polku on ollut ennen kaikkea matka syvemmälle itseeni. Matka, jonka kuluessa paljastui, etten ole ainoastaan uhri, joksi monet sotaa vastustavat venäläiset itsensä mieltävät, vaan myös pitkän ajan aktiivinen toimija, joka on siirtänyt eteenpäin sukupolvien opettamia taakkoja.

Kirjoittaminen on antanut minulle rohkeuden kyseenalaistaa ja haastaa ne normit, jotka kerran hyväksyin totuutena. Se on myös alleviivannut kollektiivisen vastuun painoarvoa, sen, että jokainen meistä kantaa osansa sortavien järjestelmien ylläpitämisessä tai niiden purkamisessa. Kyseessä ei ole pelkkä henkilökohtainen vapautuminen, moraalinen sovinto tai dekolonisaatio, kuten sitä myös kutsutaan; kirjani on askel kohti sen varmistamista, etteivät tulevat sukupolvet joutuisi vangiksi samoihin näkymättömiin kahleisiin, jotka mahdollistavat sodat ja kärsimyksen.

Lähes viisi vuotta kestäneen Venäjän Ukrainaan kohdistaman täysimittaisen hyökkäyssodan jälkeen kärsimyksen laajuus ja lukemattomien ihmishenkien menetys ovat sanoin kuvaamattomia. Ainakin 15 000 ukrainalaista siviiliä, joista 745 on lapsia, on saanut surmansa, ja siviiliuhrien määrä kasvoi jyrkästi vuonna 2025. Arvioista riippuen noin 400 000 ukrainalaista sotilasta on kuollut tai haavoittunut.²

Kiihdyttämällä iskuja Ukrainan energiainfrastruktuuriin Venäjä on tietoisesti pahentanut humanitaarisia olosuhteita. Talvella 2025–2026 ohjus- ja lennokki-iskut sähkö- ja lämpövoimaloihin ovat syösseet miljoonat ukrainalaiset siviilit hyytävien pakkasten armoille vailla luotettavaa sähköä tai lämmitystä.

Samaan aikaan Venäjä on kärsinyt valtavia sotilaallisia menetyksiä. Arvioiden mukaan lähes miljoona venäläistä sotilasta on kuollut tai haavoittunut, ja päivittäiset menetykset ovat ylittäneet tuhat henkeä.

Ja nämä luvut edustavat vain vahvistettavissa olevaa vähimmäismäärää. Sodan todellinen inhimillinen hinta on

varmasti paljon korkeampi. Lopullisia lukuja ei ehkä koskaan saada täysin selville.³

Tämä kirja ei ole pelkkä elämäntarina, vaan myös toimintakutsu sotaa vastaan, vetoamus historiallisen taakan tiedostamiseksi ja toivomus paranemisesta – sekä itselleni että muille, jotka kantavat sisällään historian ja syyllisyyden arpia. Ennen kaikkea se on kutsu ymmärtämään, mitä meillä on todella vastassamme.

Siinä toivossa, että jonain päivänä inhimillisyys voittaa ja oikeudenmukaisuus toteutuu.

Слава Україні – *Slava Ukrajin!*

JOHDANTO

”Tahdon vain elää rauhassa, istuttaa perunoita ja haaveilla!”

(TOVE JANSSON, MUUMIT)¹

Maailma seurasi järkyttyneenä, kun Venäjän joukot aloittivat massiivisen hyökkäyksen Ukrainan maaperällä 24. helmikuuta 2022. Puhuin puhelimesta kummankin vanhempani kanssa ja yritin saada tapahtumista tolkkua. Ensimmäinen epäuskon aalto iski itse uutisista. Toinen, henkilökohtaisempi sokki syntyi kesken keskustelujemme, kun tajusin, miten eri tavoin me koimme tämän tragedian. Vaikka olimme viettäneet vuosia Suomi–Venäjä-raján vastakkaisilla puolilla, emme olleet koskaan puhuneet eri kieltä. Sinä päivänä tuntui kuin olisimme.

Julia, tämä tarkoittaa vain sitä, ettei Putinilla ollut muuta vaihtoehtoa! Älä huoli, se on ohi kolmessa päivässä, kunhan Kiovan regiimi on syösty vallasta.

Sota kiihtyi. Ihmisiä kuoli, mutta puheissa ei edes yritetty kyseenalaistaa tekojen oikeutusta. Ei merkkiäkään epäilystä, ei pienintäkään häivää epävarmuudesta. Ei empatiaa. Ei mitään. Heidän välinpitämättömyytensä oli musertavaa. Se sai minut voimaan pahoin. Silti yritin väittää vastaan, vaikka raivo sokaisi silmäni.

Aina on olemassa vaihtoehto, miksi hän aloittaisi tämän järjettömyyden?

Jälleen kerran tunteenpurkaukseni lytättiin vähätteilyllä. Aivan kuin minun ei olisi edes pitänyt ajatella asiaa, koska minulla ei ollut kykyä ymmärtää miksi sota oli niin välttämätön.

Sinä et tiedä mitään. Hän, Putin, tietää kaiken.

Ja niin kävikin ilmi, etten todellakaan tiennyt mitään. Minulle kyse ei koskaan ollut tekojen oikeuttamisesta. Kyse oli armottomasta sokista: Miten Venäjä saattoi aloittaa sodan Ukrainassa? Ja ennen kaikkea, miten en ollut nähnyt sen tuloa? Miksi Venäjän kansa, sukulaiseni, ihmiset joiden kanssa kasvoin ja tein töitä, eivät tuomitse sitä? Miksi he eivät protestoi?

Myöhemmin samana vuonna seisoin Helsingissä ortodoksisella hautausmaalla hiljaa veljeni haudan vierellä. Hänen nimensä oli Aleksei, mutta me kutsuimme häntä hellästi Aljošaksi. Kuinka ironista, ajattelin, että maassa, jolla on niin ankarat historian kerrostumat kuin Venäjällä, on lukemattomia pehmentäviä ja hellitteleviä nimien muunnelmia. Olin uupunut ja eksyksissä. Vapisin kylmäs-tä. Kun katsoin ympärilleni, näin lukemattomia patsaita, ristejä ja kiviä, joihin oli kaiverrettu vanhoja venäläisiä

sukunimiä. Aika oli runnellut niitä ankarasti, sillä monet niistä olivat olleet siellä jo vuosisadan. Ne tuijottivat minua vaitonaisina sammalpeiton alta.

Ortodoksinen hautausmaa kätkee sisäänsä lukemattomien venäläisten maahanmuuttajien tarinat. Monet heistä löysivät Suomesta turvan, kun heidän kotimaansa petti heidät. Kenties he pakenivat bolševikkien vallankumousta tai Stalinin vainoja. Ehkä he toivoivat matkan olevan vain väliaikainen, tietämättöminä siitä, etteivät he koskaan palaisi. Monet siellä lepäävistä uskoivat, että Venäjä vielä jonain päivänä muuttuisi, että ihmiset tulisivat järkiinsä, että inhimillisuus voittaisi. Mutta seistessäni veljeni haudan vierellä tajusin, ettei minulla ollut heille lohdun sanoja. Vain yksi kysymys kaikui mielessäni:

– Kumman puolen sinä olisit valinnut, Aljoša?

Kylmä tuuli tarjosi vastaukseksi vain hiljaisuuden, syvän tyhjyyden ja surun tunteen. Tuo hiljaisuus vei minut takaisin vuoden 1991 kesään. Se vuosi sinetöi Neuvostoliiton hajoamisen ja aloitti uuden luvun elämässämme. Se oli myös käännekohta, joka mullisti jokaisen elämän, jota se kosketti. Useimmille se toi kaaosta ja epävarmuutta. Meille se avasi oven tuntemattomaan, mahdollisuuden asettua länsimaahan.

Olin silloin yhdeksänvuotias. Muistan istuneeni isoäitini sylissä heidän rakkaan datšansa lasitetulla kuistilla pienessä puisessa mökissä Moskovan lähistöllä. Katsoimme uutisia vanhasta, punaisesta televisiosta, jonka vino antenni sojotti joka suuntaan. Tuo kuisti, isoäitini unelmaprojekti, oli yhtä viallinen kuin koko maan tila. Hämäräperäisten

rakennusmiesten hätäisesti kyhäämänä se oli kiero, ja katto vuosi rankkasateilla. Mutta sillä ei ollut isoäidilleni väliä. Hänellä oli jotain, mitä hänen naapureillaan ei ollut: pyöreä lasikuisti, melkein kuin latinalaisamerikkalaisissa saippuaooopperoissa, joita televisiosta usein näytettiin. Hänelle se riitti. Se sai hänet tuntemaan itsensä erityiseksi, erilaiseksi kuin muut. Oman tilan ja kauneuden kaipuu oli neuvostovallan alla kuin kielletty hedelmä. Luoville sieluille, niille, jotka kaipasivat kauneuden luomista ympärilleen, tämä näkymätön kahle oli vieläkin vaikeampi kestää. Vasta kun Neuvostoliitto mureni, saattoi olla vapaa luomaan.

Suomessa asuessamme veljeni ja minä vietimme jokaisen kesän tuolla datšalla. Minä rakastin sitä, veljeni luultavasti vihasi. Mutta tunteillamme ei ollut juurikaan merkitystä. Meidän oli vietettävä siellä jokainen kesä teini-ikästä asti, koska oli tärkeää ylläpitää tiiviitä siteitä Venäjään. Se oli keino varmistaa, ettei venäläisyyden side katkeaisi, ettemme ajautuisi liian syvälle suomalaisuuteen – tai mikä pahempaa, eurooppalaistuisi. Pitkään emme tienneet, mitä tulevaisuus toisi tullessaan, joten meidän oli oltava valmiita palaamaan kotiin.

Muistan vuoden 1991 elokuun alun rankkasateet. Asetellessamme ämpäreitä kuistin katon vuotokohtien alle kuulin isoäitini mainitsevan, että vanhempani aikoivat liittyä Boris Jeltsiniä tukeviin mielenosoituksiin. Jeltsin oli mies, joka yritti päättää neuvostovallan. Isoäitini ei ollut mielissään vanhempieni toimista, eikä isoisäni tavalliseen tapansa sanonut mitään. Hän piti usein tunteensa omana

tietonaan ja puhui harvoin, mutta oli selvää, ettei hänkään ollut kovin tyytyväinen.

Mielenosoituksiin osallistuminen oli myös vaarallista. Parlamenttitalon eli Valkoisen talon edustalla oleva silta ja aukio olivat täynnä panssarivaunuja ja sotilaita. Väki-joukot olivat vihaisia ja ilmapiiri kireä. Siitä huolimatta vanhempani kiipesivät tuhansien muiden mielenosoittajien kanssa urheasti panssarivaunujen päälle vaatien muutosta.

Sen yön tunnelman voi yhä aistia The Scorpions -yhtyeen kappaleen *Wind of Change* videolta, joka sävellettiin 1990-luvun alun historiallisten tapahtumien innoittamana.

*On an August summer night, the soldiers passing by,
listening to the wind of change. Take me to the magic of
the moment on a glory night, where the children of
tomorrow dream away, in the wind of change...*

Tuo muutoksen tuuli toi mukanaan lupauksen, ei ainoastaan Moskovaan vaan ympäri maailmaa. Berliinin muuri oli jo kaatunut, ja kylmä sota oli päättynyt. Pian sen jälkeen Neuvostoliitto lakkaisi olemasta 70-vuotisen historiansa jälkeen. Tämä hetki ei ollut vain toivon kipinä, vaan jättiläisaskel kohti inhimillisyyttä, usko siihen, että tulevaisuus voisi olla erilainen. Vähemmän väkivaltainen, vähemmän jaotteleva. Toivoa ja tulevaisuudenuskkoa tulvillaan vanhempani miljoonien muiden venäläisten tavoin eivät aavistaneetkaan, että eräänä päivänä heidän rohkeutensa himmenisi lojaalisuuden varjoon.

**”Äitini sanoi minulle kerran, että elämän
kaksi suurinta petosta ovat kääntyä
äitiään vastaan ja hylätä synnyinmaansa.
Kirjoittamalla tämän kirjan hän uskoo
minun tehneen molemmat.”**

JULIA KUOKKANEN

Julia Matjuhina oli neljä, kun perhe muutti vuonna 1987 Moskovasta Suomeen. Julian vanhemmat ja koko suku olivat neuvostoyhteiskunnalle uskollisia kansalaisia, ja heistä monet olivat NKVD:n ja KGB:n upseereja ja muita puoluelojaaleja.

Kun Neuvostoliitto romahti 1991, Matjuhinan perhe jäi Suomeen. Isä oli mukana perustamassa öljynvientiyritystä, jonka ansiosta perhe rikastui nopeasti. Heidän arvomaailmansa pysyi kuitenkin samana: Neuvostoliittoa arvostettiin edelleen, Stalinia ihailtiin ja heikkoja halveksuttiin. Vanhempien tiukasta ideologisesta kasvatuksesta huolimatta Julian, avioliiton myötä Kuokkasen, arvomaailma kuitenkin pikkuhiljaa länsimaalaistui.

Kirjassaan Kuokkanen kertoo elämänsä ja sukunsa tarinan ja samalla valaisee nyky-Venäjää hallitsevaa imperialistista ideologiaa. Kuokkanen pohtii myös, voivatko venäläiset vapautua historian ja propagandan taakasta.

9 789528 700524

99.1 ISBN 978-952-870-052-4

www.bazarkustannus.fi

KANSI Mika Tuominen

KANNEN KUVAT Shdevrator, Tribalium / Shutterstock, Mika Tuominen